

u Kristu. Za razliku od nekih drugih knjiga, koje su napisali mesijanski Židovi, autori nisu nakrcali knjigu židovskom terminologijom. Dobro su objasnili svoju metodologiju i prilično uvjerljivo je ilustrirali.

Unatoč svemu, postoje u knjizi stvari koje se mogu poboljšati. Na primjer, nije potpuno jasno vjeruju li autori u treću uporabu Zakona ili ne. Svakako, to neće biti važno većini čitatelja, ali svakako se radi o pitanju koje treba uvažiti kad se govori o vjernikovu odnosu prema starozavjetnom Zakonu. Zatim, količina detalja bolje bi se smjestila u dvostruko obimniju knjigu. I, na koncu, *Čitamo o Mojsiju, vidimo Isusa* knjiga je koju bih toplo preporučio i Židovima i poganima, i vjernicima i nevjernicima. I neka nam pomogne da, čitajući Mojsija, bolje vidimo Isusa!

Miroslav Balint-Feudvarski

Biblija Plus

Life Publishers International, Springfield, 2018., str. 1991.

U 9. mjesecu 2018. godine, u izdanju Life Publisher Internationala, na naše je tržište izašla *Biblija Plus*. *Biblija Plus*, na izvornom jeziku *Fire Bible*, prvotnog naziva *The Full Life Study Bible*, predstavlja prvu Bibliju za proučavanje na hrvatskom jeziku. I dok su na Zapadu takvi alati mnogobrojni, kod nas u Hrvatskoj napokon smo dočekali tako nešto.

Ova Biblija za proučavanje (tzv. Study Bible) nastala je kao plod rada Dona Stamps, američkog misionara u Brazilu, koji je uvidio potrebu da se kršćanskim pastorima providi Biblija koja će ih usmjeriti i uputiti u njihovu propovijedanju, podučavanju te im pomoći u teološkom razumijevanju. Budući da je i među američkim pastorima i vjernicima otkrio kako postoji slična potreba za Biblijom za proučavanje s pentekostnim naglaskom i na Duhom ispunjenom životu, započeo je rad na ovoj Bibliji. Zbog svoje bolesti, Stamps nije doživio dovršenje i izlazak *Fire Bible* iz tiska, ali je ustrajao do kraja kako bi dovršio pisanje bilježaka.

Stamps je bio uvjeren kako je Duh Sveti i danas aktivan, kao što je bio u biblijska vremena, te da Božji Duh želi djelovati na isti način kao što je djelovao tijekom Isusove službe na Zemlji te nastavio djelovati u apostolskoj crkvi 1. stoljeća. Na tome tragu temelje se i tri ključna autorova uvjerenja: 1. Izvorno otkrivenje Krista i apostola, kao što je zabilježeno u Bibliji, potpuno je nadahnuto Duhom Svetim, što podrazumijeva Stari i Novi zavjet; 2. Biblija je Božja nepogrešiva istina; 3. Božja riječ je najviši autoritet Kristovoj Crkvi danas. Upravo zato što Bog i danas djeluje na isti način, i zbog važnosti Božje Riječi, *Biblija Plus* nastala je kao poticaj Crkvi da u punini iskusi izvornu silu i život Kraljevstva u Duhu Svetome.

Iako *Biblija Plus* naglašava pentekostno poimanje djelovanja Duha, također je produkt rada tima stručnjaka i urednika iz nekoliko denominacija, koji su osmislili i napisali bilješke za proučavanje, teme, članke i uvodne tekstove.

Biblija Plus polazi od shvaćanja da je Biblija važna za rast i odnos vjernika s Isusom, no kako bi vjernici mogli dublje zaroniti u Riječ, potrebni su im dodatni alati. Budući da mnogi kršćanski službenici i laici nemaju pristup knjižnici ili resursima, možemo reći da knjižnica i resursi dolaze vjernicima u obliku *Biblije Plus*. Na tome tragu, uz sam biblijski tekst, ova nam Biblija donosi dvanaest dodatnih elementa koji pomažu u dubljem promišljanju Božje Riječi: uvodi u knjige, podnaslovi, sustav usporednih navoda, fusnote, bilješke za proučavanje, članci, kazalo tema, karte, tabele i ilustracije, tabele mjernih jedinica te konkordance. Od tih dvanaest elemenata, kazalo pojmova i konkordance nalaze se na kraju, dok su ostalih deset raspoređeni kroz biblijske knjige. Dodatno, na početku svake biblijske knjige *Biblija Plus* donosi: kratak pregled knjige, tko je autor knjige, temu, vrijeme nastanka, pozadinu i svrhu knjige, posebne značajke knjige, kako se tekst pojedine knjige ispunjava u Novome zavjetu (ovo samo vrijedi za Stari zavjet), plan čitanja knjige te (manji ili veći) prostor za osobne bilješke. Sadržajno gledajući, *Biblija Plus* podijeljena je na tri dijela: početne stranice, biblijski tekst i završne stranice. Na početnim stranicama nalazi se: a) sadržaj (članci, karte, tabele i ilustracije); b) kratice; c) kako upoznati Boga; d) autorov predgovor i posveta; e) predgovor nakladnika te; f) upute za korištenje. Biblijski tekst dolazi s bilješkama za proučavanje, člancima, tematskim simbolima, kartama, tabelama i ilustracijama, fusnotama i sustavom usporednih navoda. Na završnim stranicama nalazi se: a) tabela mjernih jedinica; b) kazalo pojmova; c) kazalo tematskih simbola; d) plan čitanja; e) konkordance; f) karte u boji; g) dijagram elemenata.

U konkretnim brojkama, to izgleda ovako. *Biblija Plus* donosi: a) 76 članaka o temama prevelikim za bilješke na dnu stranice, a koji su dugački jednu ili više stranica. Članci se pojavljuju u blizini ključnog retka na temu o kojoj govore; b) 45 karata, tabela i ilustracija. Te crno-bijele karte, tabele i ilustracije donose kontekst biblijskog teksta i razmještene su po cijeloj *Bibliji Plus*, ali svaki put u blizini teksta koji objašnjavaju. Dodatno, na kraju *Biblije* nalazi se i 16 karata u boji; c) nebrojne bilješke za proučavanje u kombinaciji s člancima i tematskim simbolima najvažnija su značajka *Biblije Plus*. One nadopunjuju biblijski tekst i daju objašnjenja i komentare. Ne osvrću se na svaki redak ili skupinu redaka, ali gotovo svaka stranica ima će bilješku uz neki redak; d) nebrojne fusnote koje pomažu u razumijevanju prijevoda određenih riječi. Te bilješke sadrže varijacije riječi u izvornom jeziku zajedno s ekvivalentima mjernih jedinica. Biblijski će tekst, kojega prati fusnota, na kraju riječi na koje se fusnota odnosi imati slovo. Fusnote su složene na kraju desnog stupca biblijskog teksta prema istim slovima kojima su označene u tekstu.

Samo ovo djelomično nabranje svega onoga što *Biblija Plus* sadrži, pokazuje da na našem tržištu ne postoji ništa slično *Bibliji Plus*. Na svojih 1991 stranicu *Biblija Plus* donosi pravo bogatstvo koje vrijedi istraživati i nema sumnje da će svojom kvalitetom i povoljnom cijenom ovaj proizvod biti pravi hit među svim kršćanskim denominacijama u Hrvatskoj i šire. Potrebno je napomenuti da *Biblija Plus* kao biblijski prijevod koristi 4. popravljeno izdanje Šarića te da, što se tiče pneumatologije, bilješke i članci dolaze iz pentekostne pozadine. Iako dobar dio kršćana ne baštini pentekostno razumijevanje krštenja u Duhu i darova Duha, ta činjenica ne bi trebala nikome biti prepreka da uzme u ruke ovo kvalitetno djelo kojemu za sada na našem govornom području nema premca.

I za kraj želim istaknuti dvije stvari. Prvo, koncept *Biblije Plus* nalazi se na tragu reformatora koji su nakon prvotnog optimizma shvatili da običan puk ne može neposredno i bez ičije pomoći čitati Bibliju i ispravno razumjeti sve biblijske istine (može nešto, ali ne sve). Stoga, Luther piše katekizme, a Calvin *Institucije*. Na isti način svi ovi dodatni elementi *Biblije Plus* svjedoče o potrebi poučavanja vjernika u razumijevanju Božje Riječi jer, iako je Duh Sveti taj koji nas uvodi u svu istinu, uloga Crkve u poučavanju ne zamjenjuje Duha, već ga dopunjava i osigurava da pojedinac ne zakorači u neortodoksna tumačenja. Drugo, u zadnjih nekoliko godina Crkve reformacijske baštine u Hrvatskoj, i to one iz pentekostne pozadine, objavile su uz *Bibliju Plus* (2018.) i *Bibliju 365* (2017.) te *Varaždinsku Bibliju* (2012.). U *Bibliji 365* dobili smo prvu hrvatsku interaktivnu mobilnu aplikaciju za dnevno čitanje Biblije, a *Varaždinska je Biblija* doslovni prijevod cjelokupne Biblije. Oni koji bolje poznaju pentekostnu povijest i tradiciju znaju da je pentekostalce često (ponekad i opravdano) znao pratiti glas kako su to neškolorani i neobrazovani ljudi. Ovim putem drago mi je što baš te i takve crkve svojim trudom i radom pokazuju suprotno jer i *Biblija Plus* i *Biblija 365* svojim sadržajem itekako doprinose kvalitetnom obrazovanju i poučavanju vjernika biblijskih istina.

Ervin Budiselić